

Podle mě by se měla ve škole vyučovat slušnost.
A taky soucit a takt a vůbec.... prostě lidství.
J. WERICH

**Vážená paní ředitelko,
vážený pane řediteli,
vážení veřejní představitelé, školští a pedagogičtí pracovníci,**

jsem si plně vědom toho, že vás oslovuji s tématem etické výchovy právě v době, kdy pocítujete negativní dopady vyvolané celosvětovou finanční krizí. Přesto, možná i právě proto, se odvažuji obrátit se na vás s výzvou ke zvážení možnosti zapojení se do projektu etické výchovy, který jsme se v Královéhradeckém kraji rozhodli podporovat jako svou důležitou prioritu.

Věříme totiž, že je jednou z cest, jak lze narůstajícím problémům čelit. Jistě, jedná se o projekt náročný. Domnívám se však, že podpora rozvoje etické stránky osobnosti žáků je nejlepší investicí do budoucnosti naší země, a že je i cestou k vytvoření příznivého a přátelského prostředí na Vašich školách.

Chci vás proto jako představitel Královéhradeckého kraje i osobně ujistit, že tento projekt není pouhou módní záležitostí, a že bude dlouhodobě a systematicky podporován.

Závěrem mi dovoluji, abych vám popřál mnoho úspěchů a radosti ve vaší důležité a náročné práci.

BC. LUBOMÍR FRANC
hejtman Královéhradeckého kraje

Vážení přátelé,

připojuji se jako gestor Projektu etické výchovy Královéhradeckého kraje k výzvě pana hejtmana France. S uspokojením mohu konstatovat, že od roku 2003, kdy projekt EtV vznikl jako výsledek spolupráce s neziskovými organizacemi Nadačním fondem Josefa Luxe, Etickým fórem ČR a Pedagogickou fakultou Univerzity v Hradci Králové, má stálou podporu KHK. A to bez ohledu na aktuální politické složení jeho orgánů. V letošním roce jsme naopak i v důsledku společenské situace zintenzivnili práci na jeho rozvoji. Jejich cílem je mimo jiné jej modifikovat tak, aby byl ještě účinnějším nástrojem a lépe přispíval k motivaci a podpoře vzdělávacích zařízení v oblasti etické výchovy. Stávající, níže uvedený, projekt již v současnosti umožňuje poskytnutí finančního příspěvku na: výuku EtV pro školy, speciální vzdělávání pedagogů v kurzech etické výchovy organizovaných Etickým fórem ČR ve spolupráci s Kabinetem etické výchovy PdF UHK, osvětovou činností a organizační i odbornou pomoc zúčastněným subjektům. V jeho rámci zahajujeme nově výzkum situace v dané oblasti. Na základě výsledků pak chceme projekt nadále cíleně rozvíjet. Rádi uvítáme i vaše připomínky a náměty. Dovoluji si vás proto také požádat o spolupráci s našimi odbornými spolupracovníky v rámci zmíněného výzkumu. Předem děkuji za vaši ochotu. Věřím, že pokud společně vyvineme dostatečné úsilí, máme šanci morálnost v naší společnosti zlepšit, a to ku prospěchu nás všech.

ING. VLADIMÍR DERNER
náměstek hejtmana

PROJEKT PODPORY ETICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE PRO OBDOBÍ 2009 - 2012, ÚPRAVA č. 1

Zlepšení etického prostředí považuje Rada Královéhradeckého kraje za jednu ze svých nejdůležitějších priorit podmiňujících úspěšný rozvoj kraje a působících pozitivně na příčiny většiny negativních společenských jevů.

Rozhodla se proto vyhlásit Projekt podpory etického vzdělávání Královéhradeckého kraje pro období 2009 - 2012. Rada Královéhradeckého kraje si uvědomuje, že hodnotová orientace je do značné míry vždy otázkou svobodné volby. Tento projekt tedy vyhláší především jako iniciační, vzdělávací a poskytující podporu subjektům i osobám, které v dané oblasti již působí nebo působit budou. Jeho realizace se uskuteční ve spolupráci s Univerzitou Hradec Králové (UHK), Etickým fórem ČR (EF ČR) a Nadačním fondem Josefa Luxe (NFJL) především těmito způsoby:

1. Seznámení s možnostmi etické výchovy (EtV) metodou výuky Roberta Roche Olivara a etickými aspekty práce ve veřejné správě.

Přednášky a semináře s možností diskuse pro odpovědné představitele a úředníky kraje. Motivační přednášky pro veřejné představitele, ředitele a učitele základních a středních škol působících na území KHK. Podle zájmu a možností rozpočtu i pro další profesně zainteresované skupiny (např. pracovníky médií, policisty).

2. Program podpory pro základní a střední školy

Královéhradecký kraj se připojí k „Programu podpory etické výchovy“ vyhlášenému NFJL tím, že poskytne za obdobných podmínek školám úspěšným v tomto programu, které sídlí na území Královéhradeckého kraje, finanční příspěvek ve stejné výši, v jaké jej školy obdrží od NFJL. Zdvojnásobí tak objem podpory

Zahájení projektu v roce 2003, přednáška pro představitele kraje:
PhDr. Jan Šolc, RNDr. Irena Sargánková,
Mgr. Jan Šimáček, ing. Pavel Bradík

Přednáška pro ředitele v Jičíně, lektori Mgr. Šimáček, Mgr. Ing. Nováková a gestor projektu Ing. Derner představují projekt v Jičíně

poskytnuté školám v rámci uvedeného programu. Tuto podporu kraj poskytne školám po předložení smlouvy o příspěvku od NFJL.

V případě potřeby poskytne kraj NFJL organizační a technickou pomoc při realizaci uvedeného programu, a to především prostřednictvím školského odboru. Dále poskytne součinnost při slavnostním vyhlášení výsledků programu.

Hejtman kraje může na návrh gestora projektu roz-

hodnout o ocenění škol z Královéhradeckého kraje, které se věnují výuce EtV. Pro ocenění se využijí hodnotící kritéria NFJL pro celorepublikovou soutěž v rámci Programu podpory EtV. Umístění na 1. 2. a 3. místě pak bude oceněno částkami 20 000, 15 000 a 10 000 tis. Kč

3. Podpora vzdělávání

Na základě žádosti poskytne Královéhradecký kraj výchovným a vzdělávacím subjektům, případně i jednotlivým pedagogům působícím na svém území příspěvek na speciální vzdělávání (kurzy pro vyučující EtV pořádané EF ČR) až do výše 50 % kurzovného, nebo tento poskytne přímo pořadateli. O počtu podpořených subjektů a výši příspěvku rozhodne gestor projektu s ohledem na rozpočtové možnosti kraje a pořadí žádostí.

4. Finanční podpora KEV při PdF UHK

Účelem je podpořit organizaci, propagaci a rozšiřování přípravy pedagogů pro výuku EtV v KHK a další akce, které podporují její rozšíření (rozšiřující kurzy pro absolventy základního kurzu, přednášky a semináře propagující EtV v regionu, metodickou pomoc při jejím zavádění, výzkum, atd.).

5. Další formy podpory

Jedná se o činnosti napomáhající efektivnímu rozvoji Projektu podpory etického vzdělávání Královéhradeckého kraje zejména: osvětovou, propagační, publikační a výzkumnou.

6. Financování projektu

Projekt bude finančně zajištěn z rozpočtu KHK. Finanční příspěvky, které lze poskytnout v souladu s 2. a 3. bodem projektu jsou nenárokové. Podpora bude poskytována do výše schváleného rozpočtu pro projekt. O prioritách podpory rozhoduje gestor projektu nebo hejtman. Ti rovněž schvalují výdaje z prostředků rozpočtovaných pro projekt.

Projekt je zaměřen především k mládeži, kterou pokládají představitelé kraje za „největší rozvojový kapitál“ jim svěřeného regionu.

Motto: Královéhradecký kraj – kraj, který etické jednání považuje za nutný předpoklad své budoucí prosperity.

1. PROČ ETICKÁ VÝCHOVA DNES?

Podle informace ČTK (agentura IMAS) až 71% Čechů soudí, že žije v nesnadné době.

Dnešní doba nepochybně přináší nové nároky zejména na kvalitu i obsah vzdělávání. Vstup do Evropy přináší nové požadavky, na které je oblast školství nucena reagovat rychle a takřka „za pochodu“. Krize dnešní doby není jen krizí ekonomickou, je také krizí rodiny a tudíž i krizí **mezilidských vztahů**. Úkolem našich škol je provést žáky tímto obdobím s minimem obtíží a rizik.

Ředitel školy dnes není jen odborníkem, dobrým manažerem a řídicím pracovníkem, ale musí být i vůdčí osobností, která **často vidí za hranice současnosti**, protože pracuje s budoucností svých žáků. Povolání pedagoga se stává **posláním** přesahujícím hranice tohoto okamžiku a této doby.

Volba programu vzdělávání a výchovy dnes stále více spadá do kompetencí jednotlivých škol, což přináší novou zodpovědnost. Rodina i společnost bez váhání svěřuje škole stále větší **pravomoc v oblasti výchovy** (nejen vzdělávání) a škole nezbyvá, než tuto roli přijmout a vyrovnat se s ní ve prospěch svých žáků i školy samé, vlastně celé společnosti.

Ze školy by měl mladý člověk vyjít jako harmonická osobnost,
ne jako specialista.
A. EINSTEIN

1. 1. Nové požadavky na vzdělání

Slova A. Einsteina z předchozí strany dnes platí dvojnásob. Pro dnešního člověka není problémem zajistit si jakékoliv informace stisknutím jednoho tlačítka. Úkolem školy je naučit žáky s těmito **informacemi pracovat**: třídit je, chápat vztahy mezi nimi, rozlišit informace věrohodné od nevěrohodných a podle určitého etického klíče s nimi pracovat. **Týmová práce** je samozřejmým požadavkem současnosti. Špičková práce se bez týmové spolupráce neobejde. Žák musí mít **rozvinuté sociální dovednosti**, zvládat své sociální role, umět být členem týmu, spolupracovat, poznat a přijmout své hranice, znát své kompetence a respektovat druhé. Výkonný pracovník dokáže předcházet konfliktům, ale nebojí se jich, umí je řešit, umí se prosadit přiměřeně, ne na úkor druhých. Multikulturní tolerance a **úcta k člověku, respekt k rozdílnosti** je dnes nezbytností.

Z propuštěných zaměstnanců pouze 19% bylo propuštěno pro neznalost profesní, zbytek pro problémy v oblasti spolupráce a mezilidských vztahů (ČTK, 2008).

Od dnešních škol je očekáváno nejen vybavení žáků **znalostmi**, ale ve velké míře i rozvoj sociálních kompetencí, dovedností a postojů. Ty se však neformují pouhými slovy, ale musí následovat prožitek, prostředí týmové spolupráce, prostředí, kde žák poznává a přijímá sebe i druhé.

Rozumíme druhému člověku vždycky tak, jak rozumíme,
nebo se snažíme rozumět sami sobě.
C. G. JUNG

1.2. Vychováváme žáky pro úspěch!

Společenská úspěšnost se často zužuje u dospělé populace na materiální stránku života. Jakoby „mít“ znamenalo automaticky šťastnější život. U žáků je zkreseně spojováno sousloví „úspěšný žák“ = dobré známky. Významný dětský psycholog prof. Matějček (Matějček, 2006) podmiňuje úspěšnost následujícími **pěti faktory**: **extraverze** ve smyslu pozitivního ladění, **přívětivost** ve smyslu přijetí druhého člověka, **svědomitost** ve smyslu čestnosti, zodpovědnosti, čitelnosti, **emocionální stabilita** ve smyslu odolnosti proti frustraci, **intelekt** ve smyslu otevřenosti vůči zkušenosti.

Tyto faktory jsou spojeny s dobrým uplatněním v práci, rozhodují o oblíbenosti jedinců. Jejich životní dráha je vyrovnaně vzestupná, jejich šance na šťastný život jsou vysoké. Jsou z nejrůznějších oblastí, ale mají jedno společné, jsou svázány s **prosociálním chováním**.
(Z. MATĚJČEK, PSYCHOLOGICKÉ ESEJE, 2008)

Cílem etické výchovy je právě upevnění **prosociálního chování** vedoucího k úspěšnému životu. Proto právě v této době je nutné věnovat mu čas se stejnou razancí, s jakou ho věnujeme jazykům.

2. PROJEKT ETICKÉ VÝCHOVY

Posilující zdravý životní styl v rámci prevence rizikového chování dětí a mládeže

S obavou sledujeme celosvětový nárůst kriminality dětí a mládeže, včetně agresivního a násilného chování, ať už zaměřeného k sobě či okolí. Světová zdravotnická organizace uvádí, že klíčem ke **zdraví** dětí a dospívajících je v současné době jejich chování. Důvodem je tzv. **syndrom rizikového chování v dospívání**. Koncept prevence Světové zdravotnické organizace WHO, definovaný v Ottawské chartě, pokládá za jeden z pilířů změnu individuálního rizikového chování.

Základní prvky rizikového chování:

- **zneužívání návykových látek vedoucí až k závislosti na nich,**
- **negativní sociální jevy v užším smyslu (problémové chování, agresivita, rizikové chování v dopravě, kriminalita, ale i autoagresivita – především „módní“ záměrné sebepoškozování a sebevražedné chování)**
- **poruchy reprodukčního zdraví, charakterizované časným začátkem intimního života a nekorigovanou promiskuitou.**

Bylo prokázáno, že tyto tři okruhy rizikového chování se vyskytují **častěji společně** než izolovaně a vzájemně se prolínají. Také vzájemně **usnadňují** svůj vznik.

O závažnosti syndromu rizikového chování v dospívání výmluvně svědčí jeho následky. Vypovídají o tom statistiky úmrtnosti dospívajících

Setkání s řediteli v Náchodě

každou společnost. Všechny jmenované okruhy rizikového chování mají totiž nejčastěji podobný základ: **Chybí něco, co hraje podstatnou roli ve vývoji adolescentů, resp. co vnímají dospívající jako momentálně pro sebe nejdůležitější a co se snaží svým rizikovým chováním řešit.** Může tím být nedostatek sebedůvěry, sebeúcty, nedostatek kontaktu s vrstevníky, rodinné problémy atd. (Více viz doc. MUDr. J. Hamanová, Rizikové chování dospívajících, 2005)

Projekt etické výchovy je jedinečný tým:

- že vychází z komplexního, **celostního pohledu na dospívajícího** a ve svém působení reflektuje jeho problematiku jako celek,
- že je zaměřený **důsledně na jednotlivce, dlouhodobou práci** s ním, ale také na práci se skupinou žáků (školní třídou), na spolupráci **školy a rodiny**, spolupráci **všech subjektů** účastnících se výchovně vzdělávacího procesu a procesu prevence.
- etická výchova je vedena **metodou prožitku**, který umožňuje nejen upevnění a získání **dovedností**, ale i formování **postojů**, jejich zvnitřnění, ujasnění **hodnot** a jejich přenosu do **reálného života**.

Je prokázáno, že samotné informace, zvláště v období puberty a dospívání, často zvýší vědomosti mládeže, ale nevedou ke změně jejího chování.

2. 1 Představení projektu Etická výchova

Projekt etické výchovy – výchovy k prosociálnosti (podle R. Roche-Olivara a L. Lencze) má svůj původ na Nezávislé univerzitě v Barceloně jako reakce na stoupající kriminalitu mládeže. Prof. Roche Olivar

- úmrtí na úrazy, sebevraždy a otravy (i drogami), které v současné době činí již přes 75% všech příčin smrti dospívajících. Také nemocnost spojená s následky syndromu rizikového chování v dospívání může vážně ohrozit zdraví a vývoj dospívajícího a je také obrovským ekonomickým břemenem pro

navázal na výzkumné práce amerických psychologů (projekt CDP, D. Salomon, D. Watson, V. Battistich). Uskutečnil souhrnný výzkum faktorů, které podmiňují a podporují prosociální chování jak na straně žáků, tak i vychovatelů (rodičů, učitelů). Z faktorů, které se ukázaly významné z hlediska prosociálního chování vytvořil promyšlený program **výchovy k prosociálnosti**. Pro naše podmínky tento projekt upravil a doplnil dalšími náměty L. Lencz.

2. 1. 1 Cíl etické výchovy: prosociální chování

Prosociální chování je takové jednání, které přináší prospěch druhé osobě anebo skupině osob. Toto jednání nevyplývá z povinnosti a není provázeno očekáváním odměny.

R. ROCHE-OLIVAR

Projekt zahrnuje výchovný program zaměřený na rozvoj sociálních dovedností a postojů žáka a výchovný styl účinného působení pedagoga aktivizující a upevňující prosociální vlastnosti a dovednosti. Metody nácviku dovedností jsou spojeny s prožitkovým vyučováním, vedou ke zvnitřnění prožitku, vytváření a upevňování postojů. Jsou propojením teoretických znalostí s přenosem do praktického života. Vše je směřováno k rozvoji prosociální osobnosti s vnitřně přijatým systémem pravidel, zásad a hodnot, který zajišťují stabilitu prožívání i chování v běžných i náročnějších životních situacích.

2. 1. 2 Program etické výchovy

Program cíleně rozvíjí dispozice, schopnosti a dovednosti, které umožňují rozvoj prosociálního chování a směřuje žáka k tzv. komplexní prosociálnosti.

- **Komunikace** – cesta porozumění, cesta k přátelství (všechny formy).
- **Pozitivní hodnocení sebe**, sebepřijetí - důstojnost lidské osoby bez ohledu na výkon.
- **Pozitivní hodnocení druhých**, přijetí druhého v jeho odlišnosti, úcta k němu.
- **Kreativita, iniciativa**. v rovině osobní i v rovině mezilidských vztahů - řešení problémů, přijetí rozhodnutí.
- **Vyjadřování a komunikace citů** – usměrňování citů, práce s afekty.
- **Interpersonální a sociální empatie** – vedoucí k respektu, toleranci,

akceptaci jiných společenských i národnostních skupin.

- **Asertivita** – přiměřené sebeprosazení, zvládnutí agresivity a soutěživosti, obrana před manipulací, vyjádření konstruktivní kritiky, řešení konfliktů.

- **Reálné a zobrazené vzory** – napodobování, identifikace, vzory v médiích.

- **Prosociální chování v osobních vztazích:** pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.

- **Prosociální chování ve veřejném životě** – komplexní prosociálnost – solidarita, sociální problémy, pomoc rozvojovým oblastem, sociální kritika, nenásilí atd.

V oblasti praxe na **základní program** navazují **aplikační témata**, která jsou otevřena aktuálním problémům:

- **Rodina ve které žijeme**
- **Etika**
- **Lidské hodnoty**
- **Výchova k sexuálnímu zdraví a rodinnému životu**
- **Ochrana přírody a životního prostředí**
- **Ekonomické hodnoty**
- **Multikulturní tolerance k lidem jiných ras, kultur, náboženství a jiných názorů**
- **Mediální oblast**

2. 1. 3 Výchovný styl

Zahrnuje způsob **výchovného působení pedagoga, rodiče, vychovatele**, jímž ovlivňují rozvoj prosociálního jednání. Jeho účinnost je založená na pozitivním přístupu, vztahu k žákům, rovnosti, úctě, pochopení. Ve všech předmětech má tento výchovný styl své opodstatnění jako **efektivní nástroj výchovně vzdělávacího působení**.

Požadavky výchovného stylu pedagoga - vychovatele:

- **Vytvořme z třídy výchovné společenství.**
- **Přijměme dítě takové, jaké je, vyjádřeme mu sympatie,** (oddělujeme provinění od provinilce).
- **Připisujeme dětem pozitivní vlastnosti, zejména prosociálnost** (vyjadřujeme pozitivní očekávání).

- **Formulujeme jasná a splnitelná pravidla.**
- **Reagujeme na negativní jevy klidným poukázáním na jejich důsledky** (induktivní disciplína).
- **Vybízíme k prosociálnosti.**
- **Odměny a tresty použijeme citlivě, motivujeme žáky.**
- **Zapojme do výchovného procesu rodiče.**
- **Vytvářejme atmosféru radosti.**

2. 1. 4 Výchovné metody etické výchovy

by měly splňovat dva základní požadavky:

- Zaujmout žáky (studenty),
- Podporovat výchovné cíle v souladu s výchovným programem - vést k prosociálnímu jednání, upevňovat prosociální postoje a dovednosti

Etická výchova **nemá specifické metody**, využívá širokého spektra prožitkových metod, zejména těch, které jsou blízké osobnosti pedagoga (využití informací z televizních filmů, novinových článků, interview s rodiči nebo jinými osobami, vedení deníku, psychohry, projektové vyučování, práce s obrazem, práce s hudbou, skupinová spolupráce, kooperativní učení, dramatizace, strukturované drama atd.)

2. 2. Forma realizace daného tématu:

Cesta žáků k přijetí předkládané hodnoty, osvojení a zvnitřnění žádaného chování má své etapy.

Modifikovaný model výchovy (R. Roche Olivar, L. Lencz):

- **Senzibilizace** – zcitlivění k tématu (využívající emoce, rozum) – pozorování, psychohry, testy, příběhy, pohádky
- **Hodnotová reflexe** – zpětná vazba vedoucí ke zvnitřnění, pochopení tématu.
- **Nácvik ve třídě** – chráněném prostředí – konkrétní nácvik sociální dovednosti, zručnosti – hraní rolí, scénky, slohové práce, řešení morálních dilemat atd.
- **Zevšeobecnění a přenos do života** – propojení s realitou žáka. Dovednost se pokusíme aplikovat v běžném životě (v rodině, na ulici, mezi kamarády).

3. JAK ZAČLENIT ETICKOU VÝCHOVU DO SYSTÉMU ŠVP

Etická výchova je zahrnuta v RVP jako doplňkový předmět pro základní a gymnaziální vzdělávání. Máme **několik** možností realizace EtV (všechny již jsou ověřeny v praxi):

1. **Vyučovat samostatný předmět Etická výchova** (povinný nebo volitelný)
2. Vyučovat etickou výchovu **pouze v některých ročnících** v rámci disponibilních hodin.
3. **Začlenit etickou výchovu do systému školy** mimo specifický předmět v rámci průřezového tématu.
4. Vyučovat etickou výchovu v rámci **předmětu specifického pro vaši školu**: např. Osobnostní a etická výchova.
5. Etickou výchovu začlenit **do třídnických hodin a práce třídního**.
6. Vyučovat předmět **Etická výchova, integrovat účinný výchovný styl pedagoga** do praxe vyučujících jednotlivých předmětů a začlenit EtV do systému školní prevence.

Výhody a nevýhody jednotlivých modelů:

- Program etické výchovy, osvojení a upevnění dovedností potřebuje čas – bez zavedení samostatného předmětu se těžko hledá.
- Program etické výchovy je ucelený a provázaný. Vyžaduje systém a návaznost. To nelze stihnout v rámci třídnických hodin.
- Je-li etická výchova volitelným předmětem, děti s problémovým chováním raději volí jednodušší předmět - sport. Nelze tak pracovat s celým kolektivem třídy, učit děti řešit konflikty a spolupracovat; ti nejpotřebnější často zůstávají mimo dosah pedagoga.
- Jako nejvýhodnější se ukazuje **samostatný předmět** (zejména II. stupeň) i v rámci **kombinace s jiným předmětem** v souladu se zaměřením školy (např. „Multikulturní a etická výchova“) a **integrace výchovného stylu pedagoga** do celého vzdělávacího a výchovného systému školy (rozvoj sociálních kompetencí pedagogů)

Průvodcem při začlenění etické výchovy do ŠVP vám bude Manuál pro učitele, Učíme etickou výchovu od M. Novákové a kol., Praha: Luxpres 2006, dále metodický materiál Etická výchova I,II,III vydaný Praha: Luxpres, 2000 až 2005, který je k dispozici na adrese EFČR. Další náměty lze najít v Roche Olivar, Etická výchova. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992 (text je k dispozici v českém překladu i na stránkách EF ČR) a P. Vacek Rozvoj morálního vědomí žáků. Praha: Portál, 2008.

Jak etickou výchovou na škole optimálně realizovat ?

3. 1. Podmínky a předpoklady

Výchozím bodem úspěšné implementace etické výchovy do programu školy je její přijetí vedením školy a většinou členů učitelského sboru jako jedné ze základních priorit. Jinak vyjádřeno: „Ano, chceme u našich žáků rozvíjet slušnost a čestnost a další charakterové vlastnosti a považujeme to za naše prvořadé a zásadně důležité zadání!“ V případě, že pedagogové přistoupí k utváření osobnosti žáků jako k činnosti nahodilé, epizodické a druhořadé, snahy ovlivnit žáky vyjdou v dané oblasti naprázdno.

Utváření mravní stránky žáků je tématem, které je pravidelně a systematicky rozebíráno a vyhodnocováno. Učitelé jsou v oblasti etické výchovy „trénováni“, absolvovali specializované školení / kurz etické výchovy, nějaké formy zážitkové pedagogiky (osobnostně sociální výcvik, kurz dramatické výchovy apod.).

Úspěch etické výchovy je podmíněn systematickým výcvikem žáků v sociálních dovednostech, v řešení modelových i reálných situací s etickým obsahem (morální di-

lemata) atd. Zcela zásadní podmínkou v dané oblasti jsou trvale pozitivní příklady chování blízkých dospělých (učitelů, vychovatelů, rodičů). Zejména aktivizace rodičů směrem k posilování účinnosti působení školy na mravní stránku žáků je nezbytná (řešení například tzv. nepravého záškoláctví).

3. 2. Kritéria úspěšnosti

Přirozeným produktem kvalitně realizované etické výchovy jsou následně pokroky a úspěchy v oblasti primární prevence i ve zlepšení studijních výkonů a výsledků žáků. Absolvování výuky etické výchovy posiluje vybudování vnitřních zábran porušovat normy a odolávat nejrušnějším „svodům“, které současnou mládež ohrožují.

Znamená to mimo jiné snížení výskytu měřitelných projevů nekázně mezi žáky a především různých forem nežádoucího chování jako je záškoláctví, vzájemná agresivita a šikanování, excesy spojené s kouřením a konzumací alkoholu (eventuálně s dalšími drogami) a také snížení počtu neprospívajících žáků.

Naopak zřetelným ziskem je otevřená a přátelská atmosféra ve třídách i škole jako celku, která se projevuje vyšší mírou žádoucích aktivit ze strany žáků (funkční žakovský parlament, školní časopis, organizace třídních / školních akcí a projektů, na jejichž přípravě participují sami žáci atd.). Etická výchova vede k posílení přátelské soudržnosti třídních kolektivů, k vzájemnému respektu a toleranci k odlišnostem. Výrazně ovlivňuje orientaci dětí směrem od povrchního konzumování k hlubším mravním, estetickým a kulturním hodnotám.

3. 3. Optimální postup implementace etické výchovy (EtV)

- přijetí EtV za základní prioritu školy vedením školy a většinou pedagog. sboru
- vyčlenění času (v rámci hodinových dotací) **systematické výuce**
- jednoznačná podpora EtV jako prioritě školního preventivního a výchovného působení
- vzdělání pedagogů v oboru etické výchovy k prosociálnosti a prožitkové pedagogice
- začlenění výchovného stylu pedagogů do práce týmu pedagogů školy
- spolupráce pedagogického sboru při implementaci projektu EtV do celého školního prostředí – klima školy, kolektiv pedagogů jako vzor spolupracujícího prostředí

- realizace jednorázových školních akcí i aktivit v duchu prosociálního jednání, spolupráce, pomoci, tolerance
- spolupráce s rodinou, aktivizace rodičů k podpoře výchovného programu školy
- působení žáků a pedagogů v rámci regionu (města, kraje, oblasti)

4. VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V OBORU ETV

4.1 Základní kurz

Vzdělávání pedagogických pracovníků v rámci akreditovaného studia MŠMT zajišťuje EF ČR ve spolupráci s Univerzitou Hradec Králové. Jedná se o prožitkový systém výuky. Pedagog se tam stává žákem procházejícím systémem etické výchovy, ve kterém si vyzkouší na vlastní kůži vše to, čemu bude učit své žáky. Informace najdete na www.etickeforumcr.cz. Lze domluvit návštěvu popř. využít kontaktní mail.

4.2. Doplnkové navazující vzdělávání v oboru etické výchovy.

Absolventi základního kurzu jsou v průměru jednou ročně seznááni k navazujícímu („nabíjecímu“) setkání, při kterém si rozšiřují své dovednosti a vzájemně předávají zkušenosti s výukou etické výchovy na svých školách. Etické fórum ČR dbá rovněž na další vzdělávání svých lektorů etické výchovy. Ti se každoročně setkávají zpravidla na dvou denním semináři. Členové Kabinetu etického vzdělávání při Katedře pedagogiky a psychologie PdF UHK zařazují témata psychologie morálky a etické výchovy i do pregraduální výuky budoucích pedagogů.

5. ZÁVĚR

Sedí na schodech a nadávají všemu a všem. Sprostě mluví o svých rodičích, kamarádech, učitelích. Je jim mezi 12 a 13 lety a jsou rozhněváni na „celý svět“. Sedám si k nim a povídáme. Od nadávek a hrubosti se dostáváme až ke strachu, nejistotě, křehkosti života a vztahů, k tomu, proč potřebujeme skutečná přátelství a proč se tak těžko hledají. Ve vzdorovité tváři a očích jsou náhle slzy. Mluvíme i o rodině, rodičích, naší osamocenosti. Mám pouze 10 minut času a oni se nechtějí rozloučit. I těch deset minut prý bylo pro ně moc důležitých. Měli prý pocit, jako bychom se znali už dávno.

Mnoha současným dětem a mladým lidem něco schází. Brání se hrubostí, zlobou, agresí. Je úkolem naší generace nabídnout pomoc, najít řešení. Je to nezbytné, zajišťujeme tím totiž i svoji budoucnost.

Uspokojit potřeby doby, rodiny, společnosti není snadné, je to skoro nemožné. Potřebná je každá pomoc. **Projekt etické výchovy svou pracovitostí a zacíleností se může stát takovým pomocníkem na Vaší cestě.**

Chceš-li postavit loď, není třeba shánět muže, aby připravili dřevo,
není třeba jim rozdělit práci. Stačí, když v nich probudíš touhu
po nekonečném moři.

A. DE SAINT-EXUPERY, CITADELA

Ať jsme my pedagogové vždy těmi, kdo velké cíle mladých nezašlapávají, ale naopak aktivizují a pomáhají jim k jejich naplnění.

Autor Ing. Mgr. M. Nováková,
kapitoly 3.1., 3.2., 4.2. PhDr. P. Vacek PhD.
Na koncepci spolupracoval a materiál připomínkoval
Mgr. Jan Šimáček
Typo & Design: VR Atelier, Praha 9-Vinoř
Prosinec 2009